

การสำรวจสภาพการวัดและประเมินผลการเรียนใน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สุวิมล ว่องวานิช

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจสภาพการวัดและประเมินผลการเรียนของคณาจารย์ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นประโยชน์ในการวางแผนพัฒนาระบบการประเมินการเรียนของมหาวิทยาลัย การรวบรวมข้อมูลประกอบด้วยการสอบถามและการสัมภาษณ์อาจารย์ ข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์หาค่าความถี่ และร้อยละ ผลการวิจัยพบว่า การวัดและประเมินผลการเรียนของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ส่วนใหญ่ใช้ข้อสอบแบบอัตนัยเป็นเครื่องมือ และใช้การสอบเป็นวิธีสำคัญในการวัดและประเมินผล อาจารย์ส่วนใหญ่ยังไม่มั่นใจในคุณภาพของข้อสอบที่ตนเองสร้างนัก และต้องการให้มีการฝึกอบรมเกี่ยวกับวิธีการสร้างและวิเคราะห์ข้อสอบเพื่อนำความรู้ไปพัฒนาระบบการวัดและประเมินผลการเรียนของนิสิตให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น

ความเป็นมาและความสำคัญของการศึกษา

มหาวิทยาลัยตระหนักและเล็งเห็นถึงความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาระบบประเมินผลการเรียนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพราะการวัดและประเมินผลการเรียนที่ไม่ถูกต้อง นอกจากจะก่อให้เกิดความไม่ยุติธรรมกับผู้เรียนแล้วยังเกิดผลกระทบต่อคุณภาพบัณฑิตของสถาบันอีกด้วย ฝ่ายวิชาการของมหาวิทยาลัยจึงได้ริเริ่มให้มีโครงการพัฒนาระบบการประเมินผลการเรียนในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อให้มหาวิทยาลัยมีรูปแบบและวิธีดำเนินการประเมินผลการเรียนที่มีประสิทธิภาพ

การบรรลุถึงวัตถุประสงค์ของโครงการดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการวัดและประเมินผลการเรียนในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่มีการปฏิบัติกันอยู่ ฝ่ายวิชาการของมหาวิทยาลัยและภาควิชาวิจัยการศึกษา คณะครุศาสตร์ จึงได้เริ่มดำเนินโครงการสำรวจสภาพการวัดและประเมินผลการเรียนขึ้น เพื่อเป็นข้อมูลในการวางแผนพัฒนาระบบการประเมินการเรียนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อระบุบุคคลที่สนใจในเรื่องการประเมินผลการเรียน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการเป็นแกนกลางในการพัฒนาระบบการวัดและประเมินผลในระดับคณะต่อไป
2. เพื่อสำรวจเครื่องมือที่คณาจารย์ใช้ในการวัดและประเมินผลการเรียนที่มีประสิทธิภาพเพื่อทำการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ในวงกว้างต่อไป
3. เพื่อสำรวจวิธีการที่คณาจารย์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยใช้ในการวัดและประเมินผลการเรียน
4. เพื่อสำรวจความคิดเห็นของอาจารย์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่มีต่อการวัดและประเมินผลการเรียนนิสิต

วิธีดำเนินการ

การศึกษาครั้งนี้ได้ดำเนินการเป็น 2 ระยะ ระยะที่ 1 เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามเพื่อหากลุ่มอาจารย์ที่สนใจด้านการวัดและประเมินผลการเรียนของนิสิตและสภาพการวัดและประเมินผลโดยทั่วไป ระยะที่ 2 เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์อาจารย์ในภาควิชาต่าง ๆ อย่างน้อยภาควิชาละ 1 คน ในทุกคณะและสถาบันที่มีการเรียนการสอน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

อาจารย์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จำนวน 2,389 คน การสำรวจระยะที่ 1 มีผู้ส่งแบบสอบถามกลับคืนมา 488 คน คิดเป็นร้อยละ 20 ส่วนระยะที่ 2 ทำการสัมภาษณ์อาจารย์ จำนวน 194 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ซึ่งมีคุณภาพครอบคลุมเนื้อหาที่ต้องการศึกษา

การเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล

เริ่มเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามเริ่มตั้งแต่ปลายเดือนกุมภาพันธ์ ถึงเดือนมีนาคม 2533 ส่วนการสัมภาษณ์เริ่มตั้งแต่เดือนเมษายนถึงเดือนพฤษภาคม 2533 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSSPC โดยคำนวณความถี่ และร้อยละ

สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาระยะที่ 1

ในจำนวนอาจารย์ที่ตอบแบบสอบถามกลับคืนมา 488 คน จาก 2,389 คน ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏดังนี้

1. จำนวนอาจารย์ที่มีความสนใจเพิ่มพูนความรู้เพื่อพัฒนาตนเองด้านการวัดและประเมินผลการเรียนของนิสิตในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีร้อยละ 82.7
2. จำนวนอาจารย์ผู้มีความสนใจจะเข้าประชุมเชิงปฏิบัติการด้านการวัดและประเมินผลการเรียนของนิสิต มีร้อยละ 79.5
3. จำนวนอาจารย์ผู้ยินดีเป็นวิทยากรในการเผยแพร่ความรู้ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนแก่ผู้อื่น มีร้อยละ 34.8
4. เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อหากกลุ่มผู้สนใจจะเข้าประชุมเชิงปฏิบัติการด้านการวัดและประเมินผลการเรียนซึ่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ร่วมกันจัดในช่วงเดือนพฤษภาคม 2533 พบว่า มีผู้สนใจจะเข้าร่วมและสามารถเข้าร่วมได้ร้อยละ 22.4 อีกร้อยละ 46.8 สนใจแต่เข้าร่วมประชุมไม่ได้เพราะติดภารกิจอื่น
5. จำนวนอาจารย์ที่มีผู้เสนอรายชื่อมาว่าเป็นผู้มีความรู้และ/หรือมีความสนใจด้านการวัดและประเมินผลการเรียนมีจำนวน 196 คน คิดเป็นร้อยละ 8.2 ของจำนวนอาจารย์ทั้งหมดมหาวิทยาลัย
6. อาจารย์ได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับเนื้อหาที่ควรบรรจุในการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ ซึ่งพบว่าส่วนใหญ่ต้องการให้มีการอบรมเกี่ยวกับวิธีการประเมินผลที่เหมาะสมกับลักษณะวิชาของแต่ละสาขา วิธีการตัดเกรด การประเมินผลการปฏิบัติงาน การวิเคราะห์ข้อสอบโดยเฉพาะข้อสอบอัตนัย

ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยข้อ 1 ถึง 6 ได้มีการนำเสนอให้ฝ่ายวิชาการของมหาวิทยาลัยได้รับทราบแล้วเมื่อเดือนเมษายน 2533 เพื่อใช้ประโยชน์ในการคัดเลือกผู้เข้าอบรมเชิง

ปฏิบัติการ และเพื่อพัฒนาระบบการวัดและประเมินผลการเรียนต่อไป นอกจากนี้ยังนำมาใช้ประโยชน์ในการวิจัยระยะที่ 2

7. จำนวนวิชาที่อาจารย์สอนส่วนใหญ่เป็นวิชาที่มีทั้งบรรยายและปฏิบัติการในวิชาเดียวกัน รองลงมาเป็นวิชาบรรยายอย่างเดียว วิชาที่เป็นปฏิบัติการอย่างเดียวมีน้อยที่สุด

8. เครื่องมือที่ใช้ส่วนใหญ่เป็นข้อสอบ และพิจารณารายงานที่มอบหมายให้ผลิตทำ ข้อสอบที่ใช้เป็นข้อสอบที่อาจารย์สร้างขึ้นเอง

9. วิชาที่สอนหลายกลุ่มส่วนใหญ่ใช้ข้อสอบร่วมกัน ตัดเกรดร่วมกัน

ผลการศึกษาระยะที่ 2

ผลการสัมภาษณ์อาจารย์จำนวน 194 คน จากแต่ละภาควิชา ปรากฏดังนี้

1. ธรรมชาติของวิชาที่กลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์สอนที่เป็นปฏิบัติการอย่างเดียวมีเป็นส่วนน้อย ส่วนใหญ่เป็นวิชาบรรยาย หรือเป็นวิชาที่มีทั้งบรรยายและปฏิบัติการ

2. วิธีการสอนที่อาจารย์ใช้มีหลายวิธีประกอบกัน แต่ส่วนใหญ่เป็นวิธีสอนแบบบรรยาย นอกนั้นเป็นการสอนแบบแบ่งกลุ่มย่อย สัมมนา Case Study ฯลฯ ซึ่งแต่ละสาขาวิชามีความแตกต่างกันเล็กน้อย แต่ที่เหมือนกันคือทุกสาขาวิชา มีการสอนแบบบรรยายเป็นส่วนใหญ่

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวัดความรู้เนื้อหาทางทฤษฎี คือข้อสอบ ซึ่งข้อสอบที่ใช้ส่วนใหญ่จะเป็นข้อสอบอัตนัย หรือเป็นอัตนัยคละกับปรนัย สำหรับที่เป็นปรนัยอย่างเดียวมีเป็นส่วนน้อย ทั้งนี้ข้อสอบปรนัยที่ใช้ส่วนใหญ่เป็นข้อสอบแบบเลือกตอบ

4. โดยภาพรวมในการวัดภาคปฏิบัติจุดเน้นอยู่ที่กระบวนการปฏิบัติมากกว่าคุณภาพของงาน แต่แตกต่างกันบ้างระหว่างสาขาวิชา สาขาวิทยาศาสตร์ ส่วนใหญ่เป็นการวัดกระบวนการมากกว่าผลงาน ส่วนสาขาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ส่วนใหญ่เป็นการวัดผลงานมากกว่า เครื่องมือที่ใช้ส่วนใหญ่เป็นรายงานการปฏิบัติและการสอบด้วยข้อสอบข้อเขียน ในการวัดจะมีทั้งแบบที่สังเกตพฤติกรรมผู้เรียนโดยสม่ำเสมอ และพิจารณาจากรายงาน แต่แบบที่มีการจัดสถานการณ์สอบโดยให้ผลิตปฏิบัติให้ดูยังมีน้อยกว่าแบบอื่น เครื่องมือที่ใช้วัดในกรณีเป็นการสังเกตพฤติกรรมยังมีอยู่น้อย

5. อาจจะกล่าวได้ว่าการวัดจุดมุ่งหมายด้านจิตพิสัยมีน้อยมาก กลุ่มที่บอกกว่าวัดก็ไม่มีเครื่องมือวัดที่ชัดเจน

6. วิธีการวัดและประเมินผลที่อาจารย์ปฏิบัติอยู่ไม่ว่าจะเป็นสาขาใดก็ตาม พบว่ามีความคล้ายคลึงกัน ในเรื่องของกระบวนการสร้างข้อสอบ การสอบ การตรวจ การตัดเกรด กล่าวคือ การสร้างข้อสอบจะขึ้นอยู่กับผู้สอนที่รับผิดชอบเนื้อหาที่ตนสอน มีอยู่เป็นส่วนน้อยที่จะมีการประชุมพิจารณาการออกข้อสอบร่วมกัน ส่วนการสอบนั้น ส่วนใหญ่สอบ 2 ครั้งต่อภาคเรียน และเป็นแบบปิดตำรา โดยแจ้งให้ผู้เรียนทราบล่วงหน้า ในการตรวจข้อสอบอัตรยานายอาจารย์ส่วนใหญ่ตรวจข้อสอบให้เสร็จทีละข้อ แต่ส่วนน้อยที่มีการตรวจซ้ำ ส่วนการตัดสินผลการเรียนอาจจะกล่าวได้ว่ายังมีลักษณะเป็นแบบอิงตน ไม่เป็นระบบอิงเกณฑ์หรืออิงกลุ่มอย่างแท้จริง เพราะมีการปรับเปลี่ยนแปลง หรือยืดหยุ่นเกณฑ์การตัดสินเป็นส่วนใหญ่

7. ในด้านการพัฒนาคุณภาพข้อสอบนั้น อาจารย์ส่วนใหญ่ไม่ได้มีการวิเคราะห์ข้อสอบ ส่วนใหญ่จะออกข้อสอบใหม่ทุกครั้ง ข้อสอบเก่าที่ออกจะเก็บไว้เพื่อเป็นแนว แต่ไม่ได้ทำการวิเคราะห์ตรวจสอบคุณภาพ ดังนั้น การสร้างคลังข้อสอบจึงไม่มีสำหรับผู้ที่เก็บข้อสอบในคอมพิวเตอร์นั้น ส่วนใหญ่เป็นการจัดพิมพ์ ไม่ได้มีการกำหนดค่าสถิติที่แสดงคุณภาพของข้อสอบ

8. ในกลุ่มสาขาวิทยาศาสตร์ ส่วนใหญ่หัวหน้าภาควิชามีบทบาทในการตัดสินผลการเรียนโดยเฉพาะขั้นตอนการตัดเกรด ในกลุ่มสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์หัวหน้าภาควิชามีบทบาทน้อยหรือไม่มี

9. เครื่องมือและวิธีการวัดและประเมินผลการเรียนของนิสิตต่างระดับ คือ ปริญาตรี โท เอก ไม่ค่อยมีความแตกต่างกัน ต่างกันบ้างที่วิธีการสอน ในกรณีที่นิสิตบัณฑิตศึกษาเรียนภายในกลุ่มระดับการศึกษาเดียวกัน เกณฑ์การตัดสินในการตรวจให้คะแนน ผู้สอนจะตั้งในระดับที่คาดหวังว่านิสิตระดับบัณฑิตศึกษาต้องสามารถทำได้ อย่างไรก็ตาม หากเรียนด้วยกันกับปริญาตรี พบว่าอาจารย์มีการปฏิบัติที่แตกต่างกัน เป็น 2 กลุ่ม กลุ่มหนึ่งประมาณร้อยละ 52 ตัดสินตามมาตรฐานของวิชา โดยผู้สอนไม่ได้ตั้งเกณฑ์สูงกว่านิสิตปริญาตรี ในขณะที่อีกกลุ่มหนึ่งตั้งเกณฑ์สำหรับนิสิตบัณฑิตศึกษาสูงกว่า (48%)

10. ในการสำรวจปัญหาและข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลการเรียน พบว่าอาจารย์เรียกร้องให้มีการพัฒนาระบบการวัดและประเมินผลการเรียนให้มีคุณภาพดีขึ้น โดยเฉพาะการให้ความรู้โดยการอบรมเกี่ยวกับหลักวิธีการวัดและประเมินผล อาจารย์ส่วนใหญ่มีจิตสำนึกที่จะให้มีการประเมินผลมีความยุติธรรม แต่ไม่มีความมั่นใจ

ในวิธีการที่ตนปฏิบัติอยู่ ประเด็นสำคัญที่พบเป็นส่วนใหญ่ คืออาจารย์มีความต้องการ และเห็นความสำคัญของการใช้ข้อสอบอัตนัย เพราะคิดว่าสามารถวัดความรู้ความสามารถ และกระบวนการคิดได้กว้างกว่า แต่ปัญหาด้านการบริหารการสอบ ที่มีกำหนดเวลาส่งคะแนนที่สั้นมาก ทำให้ผู้สอนตรวจข้อสอบไม่ค่อยทัน จึงต้องหันไปใช้ข้อสอบปรนัยแทน นอกจากนี้ อาจารย์ส่วนใหญ่เห็นควรให้มีการอบรมในเนื้อหาเกี่ยวกับการวิเคราะห์ข้อสอบอัตนัยด้วย แทนที่จะเน้นแต่การวิเคราะห์ข้อสอบปรนัยอย่างเดียว ปัญหาความแตกต่างของลักษณะวิชาในแต่ละสาขาวิชา ก็เป็นอีกประเด็นหนึ่ง ที่ทำให้อาจารย์เห็นว่าควรมีการให้ความรู้เกี่ยวกับวิธีการวัดและประเมินผลที่เหมาะสมกับสาขาวิชานั้น ๆ อีกประเด็นหนึ่งที่อาจารย์จากหลายคณะให้ข้อคิดเห็นคือการตัดเกรดให้มีช่วงห่างที่ละเอียดกว่าเดิม เช่น A⁺, A, A⁻

อภิปรายผล

ข้อมูลจากการสำรวจกลุ่มผู้สนใจด้านการวัดและประเมินผลการเรียนพบว่า อาจารย์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีความสนใจและกระตือรือร้นในการพัฒนาระบบการวัดและประเมินผลการเรียนของนิสิต เนื่องจากมีความรู้สึกว่าการที่ปฏิบัติกันอยู่ยังไม่ค่อยถูกต้องเหมาะสม ประเด็นที่ต้องศึกษาต่อไป คือ กระบวนการวัดและประเมินผลการเรียนที่ว่าไม่ถูกต้องเหมาะสมนั้นเป็นอย่างไร เพื่อว่ามหาวิทยาลัยจะได้มีทิศทางในการพัฒนาที่ถูกต้องมากขึ้น

หากพิจารณาถึงจุดมุ่งหมายของการสอน จะเห็นว่าข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ชี้ให้เห็นว่าอาจารย์จากแต่ละคณะ/สถาบันมีความสอดคล้องกันมากในการกำหนดจุดมุ่งหมายของการสอน คือ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความจำ ความเข้าใจ สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้ ปฏิบัติได้ บางวิชาเน้นให้สามารถแก้ปัญหาได้ด้วย ข้อที่น่าสังเกตคือ จุดมุ่งหมายด้านจิตพิสัย (Affective Domain) ไม่ค่อยมีใครกล่าวถึง ซึ่งเป็นเรื่องที่อาจารย์ในแต่ละหน่วยงานต้องทบทวนว่าจุดมุ่งหมายนี้มีความจำเป็นมากน้อยเพียงใดที่ต้องเน้นในการสอน การขาดจุดมุ่งหมายข้อนี้ จึงเป็นเหตุผลหนึ่งที่ช่วยอธิบายสาเหตุของการขาดแคลนเครื่องมือที่ใช้วัดด้านจิตพิสัย

การเรียนการสอนในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยยังใช้วิธีการสอนแบบบรรยายเป็นส่วนใหญ่ วิธีการอื่นที่ใช้ประกอบ เช่น การแบ่งกลุ่มย่อย การสัมมนา การให้เรียนจากกรณีศึกษา หรือการสอนแบบแก้ปัญหาพบว่ายังมีไม่มากนัก หากมหาวิทยาลัยต้องการพัฒนานิสิตให้เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็นและรู้จักบูรณา-

การเป็น ก็คงต้องเริ่มที่การให้ความสนใจกับวิธีการสอนที่อาจารย์ปฏิบัติอยู่ว่าสามารถนำไปสู่เป้าหมายที่ต้องการเห็นบัณฑิตจุฬายา มีคุณสมบัติตามที่ต้องการได้มากน้อยเพียงใด

การสอนแบบแก้ปัญหา อันเป็นวิธีการสอนแบบหนึ่งที่จะทำให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะ สามารถแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง ได้มีการพัฒนาการใช้จริงจริงในคณะแพทยศาสตร์ และเริ่มมีการนำไปใช้ในคณะอื่นๆ โดยเฉพาะสาขาวิทยาศาสตร์การแพทย์ ซึ่งการใช้วิธีการเรียนการสอนแบบนี้ ต้องพัฒนาระบบการวัดและประเมินผลให้สอดคล้องตามไปด้วย เพื่อวัดว่าผู้เรียนมีทักษะการคิด สามารถแก้ปัญหาได้มากน้อยเพียงใด แนนอน การอาศัยเครื่องมือวัดที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน เช่น ข้อสอบปรนัย หรือ อัตนัย อย่างเดียวคงไม่เพียงพอ

ดังนั้น สิ่งที่มีมหาวิทยาลัยต้องกำหนดทิศทางการพัฒนาการวัดและประเมินผลการเรียนคงต้องเริ่มที่การพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่มีรูปแบบเปลี่ยนไปจากเดิม มิใช่เน้นแต่การสอนแบบบรรยายเป็นส่วนใหญ่ เช่นที่พบในการวิจัยครั้งนี้ แต่ต้องใช่วิธีการแบบอื่นประกอบกัน เช่น การใช้วิธีสอนแบบสัมมนา แบบกรณีศึกษา หรือแบบแก้ปัญหาให้มากขึ้น เนื่องจากเป็นวิธีการสอนที่เปลี่ยนจุดเน้นจากการยึดตัวครูเป็นศูนย์กลางของการเรียน เป็นให้ผู้เรียนได้มีโอกาสรับผิดชอบตนเอง และแสดงความสามารถทางความคิด รู้จัก อภิปราย หรือถกปัญหา แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และเรียนรู้การแก้ปัญหาด้วยตนเอง ซึ่งวิธีการเหล่านี้จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดพัฒนาการในทิศทางที่มีมหาวิทยาลัยมุ่งหวัง

หากจุดเน้นของการเรียนการสอนเปลี่ยนไป การวัดและประเมินผลซึ่งอิงข้อสอบโดยส่วนใหญ่ ได้แก่ ข้อสอบอัตนัยหรือปรนัยที่ปฏิบัติกันอยู่ดังที่กล่าวข้างต้นแต่อย่างใด คงไม่เพียงพอ เพราะไม่อาจวัดทักษะความสามารถของผู้เรียนได้ครอบคลุมทุกด้าน การกำหนดให้รายงานเป็นส่วนหนึ่งของเครื่องมือวัดเท่าที่ปฏิบัติอยู่น่าจะเป็นผลดี เพราะช่วยให้ผู้เรียนรู้จักผสมผสานความรู้จากการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง และหากเป็นการทำรายงานหรือโครงการกลุ่มก็จะยิ่งช่วยเสริมการรู้จักทำงานและรับผิดชอบร่วมกัน ซึ่งน่าจะเป็นการเตรียมประสบการณ์ที่ดีให้เกิดแก่นิสิต ในเรื่องนี้ไม่น่าจะเป็นปัญหาสำหรับวิธีการที่ปฏิบัติกันอยู่ เพราะพบว่าอาจารย์ส่วนใหญ่มีการมอบหมายงานให้นิสิตทำ ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของน้ำหนักคะแนนที่จะนำมาตัดสินผลการเรียนในระดับที่มากพอควร สิ่งที่ต้องให้การกระตุ้นต่อไป คือ การให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในชั้นเรียน ซึ่งพบว่าอาจารย์มีการใช้กันมากโดยเฉพาะในสาขาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ แต่ในสาขาวิทยาศาสตร์ ทั้งวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และวิทยาศาสตร์การแพทย์ ยังมีสัดส่วนการใช้ยังไม่สูงนัก

(ประมาณ 23%-25%)

นอกจากการใช้ข้อสอบรายงาน การมีส่วนร่วมในชั้นเรียน แล้ว ยังพบว่าอาจารย์ในทุกสาขาวิชา มีการใช้เวลาการเข้าเรียนมาประกอบการพิจารณาในการตัดสินผลด้วยเครื่องมือตัวนี้น่าจะมีการศึกษาพิจารณาให้ละเอียดต่อไปว่ามีความเหมาะสมมากน้อยเพียงใด จากการสัมภาษณ์อาจารย์พบว่า บางท่านเห็นว่าควรใช้การตรวจสอบเวลาการเข้าเรียนของนิสิตประกอบด้วยเพื่อเป็นตัวกระตุ้นให้นิสิตสนใจเข้าเรียน และในทางปฏิบัติจริงพบว่าอาจารย์ส่วนหนึ่งตัดเกรดโดยพิจารณาเวลาการเข้าเรียนของนิสิตด้วย โดยเฉพาะนิสิตที่มีคะแนนคาบเกี่ยวจะสอบตก (Border line group) ในขณะที่อีกฝ่ายหนึ่งเห็นว่าเวลาการเข้าเรียนไม่น่าจะนำมาพิจารณาเพราะไม่ได้เป็นตัววัดความสามารถของผู้เรียนอย่างแท้จริง ในเรื่องนี้ มีประเด็นที่น่าอภิปราย ดังนี้ หากวิชานั้นมีเครื่องมือที่เชื่อถือได้ สามารถวัดความสามารถของผู้เรียนได้อย่างแท้จริง และผู้สอนมีข้อตกลงว่าการตัดสินผลการเรียนขึ้นอยู่กับเกณฑ์ความสามารถที่กำหนด เมื่อผู้เรียนผ่านเกณฑ์ ก็ต้องถือว่ามีความรู้ตามเกณฑ์ที่กำหนด เวลาการเข้าเรียนก็ไม่น่าจะมีน้ำหนักความสำคัญมากนัก แต่หากผู้สอนเห็นว่าวิชานั้นๆ มีจุดเน้นที่ต้องการให้ผู้เรียนมีทักษะในกระบวนการปฏิบัติ หรือเป็นกระบวนการที่ผู้สอนทำหน้าที่เป็นเพียง Tutor การมีส่วนร่วมในชั้นเรียนถือเป็นเรื่องสำคัญเพราะเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็น ซึ่งประสบการณ์เช่นนี้ถือว่าเป็นประโยชน์กับตัวผู้เรียน ผู้ที่เข้าเรียนน้อย และทำข้อสอบได้ดี ก็ไม่น่าจะถือว่าเป็นผู้มีความรู้ความสามารถตามเกณฑ์ เพราะขาดการฝึกทักษะความสามารถด้านการคิด ซึ่งข้อสอบไม่อาจวัดได้ นอกจากนี้ การเข้าเรียนของนิสิต ถือเป็นการฝึกให้เป็นผู้มีความรับผิดชอบในหน้าที่ของตน และเป็นโอกาสที่จะได้สอดแทรกคุณธรรมต่างๆ แก่ผู้เรียน และที่สำคัญเป็นการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและผู้เรียนซึ่งเป็นความได้เปรียบของมหาวิทยาลัยปิด สิ่งเหล่านี้บางครั้งไม่สามารถวัดด้วยข้อสอบได้ การใช้เวลาการเข้าเรียนเป็นเครื่องมือหนึ่งในการวัดผลก็น่าจะพึงกระทำ และเป็นการปฏิบัติตามกฎระเบียบที่มหาวิทยาลัยวางไว้เกี่ยวกับจำนวนเวลาการเข้าเรียนที่นิสิตต้องมีเวลาเรียนอย่างน้อย 80% จึงจะมีสิทธิสอบ อย่างไรก็ตาม การตรวจสอบเวลาการเข้าเรียนนี้น่าจะเป็นเพียงเทคนิคที่นำมาใช้เป็นตัวกระตุ้นหรือควบคุมความรับผิดชอบในตัวผู้เรียน มากกว่าที่จะนำมาคิดคำนวณให้น้ำหนักคะแนนด้วย เพราะจริงๆ แล้ว การเข้าเรียนไม่ได้บ่งบอกความสามารถของผู้เรียน

แม้ว่าความพยายามใช้เครื่องมืออื่นๆ ควบคู่กับข้อสอบจะเป็นเรื่องที่มีมหาวิทยาลัยควรให้ความสำคัญ แต่โดยที่สภาพการณ์ปัจจุบันข้อสอบยังเป็นเครื่องมือที่ใช้กันมากที่สุด

ความเร่งด่วนที่ต้องดำเนินการในขณะนี้ น่าจะเป็นการให้ความสำคัญกับการสร้างและใช้เครื่องมือชนิดนี้

ผลการวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่าเครื่องมือที่อาจารย์ใช้ส่วนใหญ่คือข้อสอบ และเป็นอัตนัยเป็นส่วนใหญ่ (อาจมีปรนัยผสมบ้าง) สำหรับการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษา นับเป็นเรื่องที่น่ายินดีที่อาจารย์เห็นความสำคัญของการใช้ข้อสอบอัตนัยวัดความรู้ ความเข้าใจ และความคิดเห็นของผู้เรียน และสำหรับวิชาที่ต้องแสดงกระบวนการคิด การใช้ข้อสอบอัตนัยจะช่วยให้วัดความสามารถทางการคิด หรือการใช้เหตุผลของผู้เรียนได้ดีกว่าข้อสอบปรนัย อย่างไรก็ตาม พบว่าอาจารย์ส่วนใหญ่ยังไม่มี ความมั่นใจในเครื่องมือที่ใช้ โดยเห็นได้จากการเสนอความคิดเห็นว่าควรมีการใช้ข้อสอบอัตนัยให้มากขึ้น และเรียกร้องให้มีการจัดอบรมให้ความรู้ด้านการสร้างข้อสอบอัตนัย ตลอดจนการวิเคราะห์ข้อสอบอัตนัยด้วย

ในขั้นตอนของการสร้างพบว่ายังไม่อาจมั่นใจได้ว่าอาจารย์สามารถสร้างเครื่องมือวัดผลที่มีคุณภาพได้ ทั้งนี้พิจารณาจากการให้สัมภาษณ์ของผู้สอน ซึ่งมีหลายท่านยอมรับว่าไม่แน่ใจว่าเครื่องมือวัดที่สร้างมีคุณภาพระดับใด และเมื่อพิจารณาขั้นตอนการสร้างข้อสอบก็พบว่า ยังไม่มีการวางแผนที่ดีพอ มีเป็นส่วนน้อยที่เริ่มวางแผนการสร้างโดยสร้างตารางวิเคราะห์เนื้อหา (Table of Specification) ของวิชาที่สอน สิ่งที่อาจารย์ปฏิบัติในการกำหนดจำนวนข้อสอบ คือ สัดส่วนของข้อสอบที่ออกเป็นไปตามสัดส่วนของเวลาที่ใช้ในการสอนเนื้อหา นั้นๆ และยิ่งวิชาที่สอนส่วนใหญ่สอนร่วมกันหลายคน การสร้างข้อสอบขึ้นอยู่กับผู้สอนแต่ละท่าน ที่สร้างข้อสอบโดยเอกเทศ ไม่มีการหารือหรือพิจารณาปรับปรุงคุณภาพของข้อสอบร่วมกันก็ยิ่งเป็นตัวบ่งชี้ถึงมาตรฐานของการสร้างข้อสอบที่ไม่น่าจะสูงนัก ประเด็นที่ต้องให้ความสนใจ คือ ข้อสอบนั้นๆ วัดความสามารถระดับใด มีสัดส่วนที่พอเหมาะหรือไม่ เนื่องจากข้อสอบที่ดี ไม่ควรวัดความจำมากเกินไป หากจุดเน้นของการสอนอยู่ที่ความรู้ ความเข้าใจ การประยุกต์ใช้ การวิเคราะห์ สังเคราะห์ เป็นต้น ผลการวิจัยนี้ชี้ว่า ข้อสอบที่ออกส่วนใหญ่ น่าจะวัดความรู้ความจำ โดยพิจารณาจากการสอบที่มักให้ปิดตำราเป็นส่วนใหญ่ และจากพฤติกรรมการแข่งขันผลการสอบ ที่ผู้สอนไม่ค่อยคืนข้อสอบให้นักเรียน เพราะไม่ต้องการให้มีการนำไปเผยแพร่แก่นิสิตรุ่นต่อไป ดังนั้น ต้องมีการฝึกการออกข้อสอบเพื่อให้สามารถวัดได้ทุกระดับความสามารถที่ต้องการวัด

ในด้านการวัดภาคปฏิบัติ นั้น พบว่าส่วนใหญ่มุ่งเน้นที่กระบวนการปฏิบัติ โดยเฉพาะสาขาวิทยาศาสตร์ แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าเครื่องมือที่ใช้มักเป็นรายงานการปฏิบัติ

ซึ่งแม้ว่าเครื่องมือชนิดนี้อาจจะวัดความสามารถหรือทักษะในการปฏิบัติได้ ส่วนหนึ่ง แต่ไม่น่าจะเป็นเครื่องมือชนิดเดียวที่จะใช้มากที่สุด การวัดภาคปฏิบัติน่าจะให้ความสำคัญกับการวัดพฤติกรรมการปฏิบัติจริงด้วย ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้พบว่าสัดส่วนผู้ที่ใช้วิธีการให้นิสิตปฏิบัติให้ดูยังไม่สูงนัก และการใช้เครื่องมือเพื่อประเมินพฤติกรรมการปฏิบัติของผู้เรียนก็มีน้อย ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับความเห็นของอาจารย์ในการสัมมนากรรมการประจำคณะของคณะต่างๆ ว่า ในการประเมินผลการเรียนน่าจะให้ความสำคัญกับการวัดภาคปฏิบัติด้วย แทนที่จะเน้นแต่ภาคทฤษฎีอย่างเดียว

ส่วนเครื่องมือที่วัดด้านจิตพิสัยแทบจะไม่มี เพราะจุดมุ่งหมายของการสอนด้านนี้ไม่ค่อยมี เป็นเรื่องที่น่าจะให้ความสนใจให้มากขึ้น หากเป้าหมายของการผลิตบัณฑิตต้องการให้บัณฑิตมีความรู้ควบคู่คุณธรรม ข้อมูลจากการวิจัยครั้งนี้ พบว่า อาจารย์บางส่วนเริ่มมีการเรียกร้องให้มีการประเมินความรู้และจริยธรรมควบคู่ไปด้วย

การตัดเกรดซึ่งเป็นการประเมินผลการเรียนขั้นสุดท้ายนั้น กล่าวได้ว่ายังไม่ค่อยเป็นระบบ ไม่ว่าจะเป็นระบบอิงเกณฑ์หรืออิงกลุ่ม เพราะผู้ที่ตัดเกรดแบบอิงเกณฑ์ ก็มักมีการเปลี่ยนแปลงเกณฑ์ หลังจากได้เห็นผลการสอบของนิสิต มีการเรียกนิสิตมาพบ ให้ทำรายงานเพิ่ม หรือให้สอบแก้ตัวใหม่ พิจารณาความตั้งใจของผู้เรียนในห้องเรียนประกอบ ทั้งนี้เพราะอาจารย์ส่วนใหญ่ไม่ต้องการเห็นนิสิตสอบตก การตัดเกรดโดยมีการยืดหยุ่นแบบนี้ จึงไม่อาจจะกล่าวได้ว่าความรู้ที่ได้อิงมาตรฐานอะไร ในการตัดเกรดแบบอิงกลุ่มก็เช่นกัน มีความหลากหลายของวิธีการ ส่วนใหญ่อิงคะแนนดิบ และพิจารณาการกระจาย ซึ่งผู้สอนแต่ละท่านมักใช้การอิงประสบการณ์ตนเองเป็นตัวกำหนดช่วงของคะแนน อย่างไรก็ตาม ในบางภาควิชากำหนดชัดเจนว่า เกณฑ์การตัดสินจะขึ้นอยู่กับคะแนนเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยนี้พบว่า อาจารย์ส่วนใหญ่ให้ความสนใจกับการตัดเกรดมาก อยากทำให้ถูกต้องตามหลักวิชา ดังจะเห็นว่าในบางภาควิชา อาจารย์จะไม่ตัดเกรดเอง เพราะคิดว่าตัวเองไม่มีความรู้พอ จะส่งคะแนนไปให้ผู้ที่มีความรู้ด้านนี้ช่วยทำให้

ในสาขาวิทยาศาสตร์ ให้ความสำคัญกับการตัดเกรดมาก หัวหน้าภาควิชาจะมีส่วนร่วมในการพิจารณาการให้เกรด เพื่อควบคุมมาตรฐานการประเมินผลให้เป็นไปในระดับเดียวกัน ซึ่งในเรื่องนี้ อาจารย์บางท่านมีความคิดเห็นว่าคุณสอนน่าจะมีอิสระในการตัดสินผล เพราะเข้าใจธรรมชาติของวิชา ผู้เรียน และลักษณะข้อสอบ ข้อค้นพบนี้น่าจะมีการทำการศึกษาต่อไป

ประเด็นสุดท้ายที่นับว่าสำคัญมาก คือ การประเมินผลควรเป็นทั้งการประเมินความก้าวหน้า (Formative evaluation) และ การประเมินผลสรุป (Summative evaluation) จากการศึกษาครั้งนี้ พบว่าอาจารย์ส่วนใหญ่มีการแจ้งผลการสอบให้นักศึกษาราบ แต่พบว่าผู้ที่แจ้งผลโดยบอกคะแนนและคืนข้อสอบให้นักศึกษารู้ถึงข้อบกพร่องยังมีไม่มากนัก ส่วนใหญ่บอกคะแนนแต่ไม่คืนข้อสอบ หรือบอกแต่เกรดขั้นสุดท้ายซึ่งข้อปฏิบัตินี้ ควรมีการทำความเข้าใจในตัวผู้สอนให้กระจ่างว่า การประเมินผลที่ดีต้องเป็นการประเมินผลความก้าวหน้าด้วย เพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสปรับปรุงตนเองในขณะที่เรียน ดังนั้น ข้อมูลป้อนกลับ (Feedback) เป็นสิ่งที่มีความจำเป็นอย่างยิ่ง การคืนข้อสอบแก่นักศึกษาจะไม่ใช่เป็นสิ่งจำเป็นนัก หากอาจารย์ได้มีการเฉลยข้อสอบ หรืออธิบายข้อบกพร่องในการสอบให้ผู้เรียนทราบ

จากผลการวิจัยที่กล่าวมาข้างต้นพอสรุปได้ว่า จุดมุ่งหมายของการสอนในมหาวิทยาลัยโดยทั่วไปยังขาดจุดเน้นด้านจิตพิสัย และขาดการเน้นจุดมุ่งหมายของการสอนเพื่อการรู้จักแก้ไขปัญหาเป็น และการประยุกต์ใช้ เพิ่มเติมจากการมุ่งให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจแต่อย่างเดียว วิธีการสอนที่เน้นแต่การบรรยายในปัจจุบันนี้นับว่ายังไม่ค่อยสอดคล้องกับเป้าหมายเท่าที่ควร อย่างไรก็ตาม หากยังยึดการสอนแบบบรรยายเป็นหลักพบว่าเครื่องมือและวิธีการวัดที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบันซึ่งใช้ข้อสอบอัตนัยเป็นส่วนใหญ่ก็น่าจะยังคงใช้ได้ดี แต่หากวิธีการสอนเปลี่ยนไปและเป้าหมายของการผลิตบัณฑิตเปลี่ยนไป วิธีการวัดและประเมินผลควรจะเปลี่ยนไปด้วย โดยใช้เครื่องมือที่สามารถวัดความรู้และทักษะความสามารถได้อย่างแท้จริง

อาจารย์ส่วนใหญ่เห็นความสำคัญของการใช้ข้อสอบอัตนัย เพราะคิดว่าวัดความสามารถได้กว้างกว่าและลึกกว่า แต่ทว่า อาจารย์ยังรู้สึกว่าการขาดความรู้ในการใช้เครื่องมือชนิดนี้อย่างลึกซึ้ง ดังจะเห็นได้จากการเสนอแนะให้มีการวิเคราะห์ข้อสอบที่เน้นอัตนัยด้วยเป็นที่น่าสังเกตว่าอาจารย์ขอให้มีการอบรมวิธีการสร้างและวิเคราะห์ข้อสอบ ซึ่งเมื่อพิจารณาสัดส่วนของผู้ที่วิเคราะห์ข้อสอบพบว่ามีไม่มากนัก สะท้อนให้เห็นว่าอาจารย์ส่วนใหญ่ไม่มีความรู้ในวิธีการ แต่เห็นความสำคัญของวิธีการนี้ นอกจากนี้ในด้านกระบวนการสร้างและการพัฒนาเครื่องมือนั้น พบว่าไม่ค่อยมีการเก็บข้อสอบมาใช้ใหม่ ส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะมีการใช้ข้อสอบอัตนัย ซึ่งสร้างได้รวดเร็ว และไม่ยากนัก แต่อีกส่วนหนึ่งเพราะไม่ยอมใช้ข้อสอบซ้ำ เนื่องจากกลัวข้อสอบรั่วไปถึงนิตดรุณหลัง ดังนั้น โอกาสที่จะมีการสร้างข้อสอบมาตรฐานขึ้นมาใช้จึงมีน้อย เพราะไม่ได้มีการวิเคราะห์ข้อสอบและจัดเก็บข้อสอบที่มีคุณภาพไว้ใช้

ข้อเสนอแนะ

เนื่องจากข้อจำกัดทางด้านเวลา การเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เพียงภาคีวิชาละ 1 ท่าน อาจจะทำให้ได้ภาพที่ไม่ชัดเจนในภาคีวิชาหรือคณะนั้นๆ การวิจัยครั้งต่อไปควรได้มีการศึกษาในแนวลึกกว่านี้ เพื่อให้ได้ข้อมูลละเอียดขึ้น โดยควรทำการศึกษาเป็นรายกรณีแต่ละคณะ นอกจากนี้การเก็บข้อมูลในช่วงปลายภาคเรียนและช่วงภาคการศึกษาฤดูร้อนไม่ค่อยเหมาะสม เพราะอาจารย์มีภารกิจเกี่ยวกับการสอบมาก ทั้งการสอบประจำภาค และการสอบคัดเลือกเข้า ทำให้กลุ่มตัวอย่างที่ได้ไม่สูงมาก สิ่งที่ต้องมีการศึกษาโดยละเอียดต่อไป น่าจะเป็นเรื่องคุณภาพของเครื่องมือที่อาจารย์ใช้ โดยพิจารณาตัวอย่างข้อสอบที่อาจารย์สร้าง แต่ผู้ที่วิเคราะห์ข้อมูลนี้ได้ต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ในเนื้อหาของสาขาวิชานั้นๆ

อย่างไรก็ตาม การใช้แบบสอบถามและเสริมด้วยการสัมภาษณ์ในการวิจัยครั้งนี้แม้จะได้มาจากกลุ่มตัวอย่างที่ไม่สูงนัก แต่เนื่องจากข้อมูลมีการกระจายตามภูมิหลังของอาจารย์ในทุกระดับของตัวแปรที่สำคัญ เช่น ประสบการณ์การสอน ระดับการศึกษาของวิชาที่สอน ตำแหน่งทางวิชาการ ทำให้ผลการวิจัยครั้งนี้สามารถแทนภาพรวมของมหาวิทยาลัยได้ดี และนำไปสู่ข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. ก่อนการพัฒนากระบวนการวัดและประเมินผลการเรียน ควรพัฒนาระบบวนการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนานิสิต

2. การพัฒนาระบบการวัดและประเมินผลการเรียนของนิสิตควรเริ่มที่การฝึกอบรมโดยการจัดการประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) ในเนื้อหาต่อไปนี้

2.1 การเลือกเครื่องมือที่ใช้ที่มีความเหมาะสมกับพฤติกรรมที่จะวัด หลังจากนั้นจึงเน้นการสร้างและพัฒนาเครื่องมือ โดยเฉพาะข้อสอบซึ่งยังเป็นเครื่องมือหลักของการวัดผล ข้อสอบที่ต้องเน้นคือ ข้อสอบอัตนัย ทั้งการสร้างและการวิเคราะห์

2.2 ในการวัดภาคปฏิบัติควรมีการเน้นมากกว่าเดิม โดยเฉพาะเครื่องมือที่ใช้วัด ไม่ควรใช้แต่ข้อสอบ หรือ รายงาน แต่ต้องพัฒนาแบบประเมินอื่นๆ เพื่อใช้ในการประเมินพฤติกรรมผู้เรียนในส่วนที่เป็นการปฏิบัติอย่างแท้จริง โดยแบบประเมินดังกล่าวต้องมีความชัดเจนถึงเกณฑ์ที่วัด เพื่อให้การวัดเป็นมาตรฐาน เป็นระบบ และมีหลักเกณฑ์มากขึ้น

2.3 ควรมีการกระตุ้นให้เห็นความสำคัญของการกำหนดจุดมุ่งหมายด้านจิต-พิสัย และการกำหนดและพัฒนาเครื่องมือวัด

2.4 ควรเน้นการฝึกสร้างข้อสอบ การวิเคราะห์ข้อสอบ การสร้างข้อสอบมาตรฐาน โดยกระตุ้นให้มีการสร้างคลังข้อสอบ

2.5 ควรให้ความสำคัญกับการประเมินผลความก้าวหน้า นอกเหนือจากการประเมินผลสรุปซึ่งต้องกระทำอยู่แล้ว

3. ในแง่ของการบริหาร สำหรับวิชาที่มีการสอนร่วมกันหลายคน ควรมีวิธีการที่จะให้อาจารย์ทุกท่านที่รับผิดชอบได้มีเวลาหารือถึงวิธีการจัด การสร้างเครื่องมือ นอกจากนี้ น่าจะมีการศึกษาต่อไปว่าบทบาทของหัวหน้าภาคต่อการวัดและประเมินผลควรเป็นเช่นใด และการพิจารณากำหนดเวลาการกำหนดวันส่งคะแนน